

O hrvatskoj historiografiji s doc. dr. sc. Denisom Njarijem

Doc. dr. sc. Denis Njari je voditelj Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Osijek. Doktorirao je 2016. godine s temom *Stanovništvo Hrastina, Laslova, Koroda i Retfale u 18. i prvoj trećini 19. stoljeća*. Područje znanstvenog i stručnog interesa profesora su povijest mađarske nacionalne manjine na prostoru Hrvatske, srednjovjekovna Kraljevina Ugarska te povijest ruralnog područja, s posebnim naglaskom na područje istočne Slavonije. U svome znanstvenom i stručnom radu, profesor je sudjelovao na nekoliko domaćih i međunarodnih skupova kao izlagač te objavio desetke članaka, uključujući i četiri knjige: *Laslovo: od srednjeg vijeka do kraja 18. stoljeća* (2010.); *Vladislavci* (2012.); *A kelet-szlavóniai magyarok a két világháború között* (2017.); *Mađari istočne Slavonije od 1702. do 1831.* (2018.).

Što je za Vas historiografija? Kakvo je Vaše mišljenje o hrvatskoj historiografiji u europskim i svjetskim okvirima?

Historiografija bi prvenstveno trebala biti znanost koja na temelju relevantnih povijesnih izvora proučava prošlu stvarnost i pokušava ju što je moguće vjerodostojnije i objektivnije opisati. Međutim, kao humanistička znanost, ona se teško može uvrstiti u potpuno egzaktne znanosti, jer u pravilu proučava čovjeka i njegovu interakciju unutar i s društvom ili između različitih društava odnosno društvenih skupina. I još pritom, da parafraziram Carra, prije nego što itko krene proučavati nekakvo historiografsko djelo, trebao bi dobro proučiti povjesničara koji ga je sastavio, kao i njegov kronotop. Iako u samoj biti historiografskoga rada treba postojati iskra revizionizma, ipak bi i svaki pristojni povjesničar koji drži do digniteta svoje struke trebao apriorno prihvatiti da postoji određeni aksiomi, kao što je primjerice zločinačka narav holokausta ili pak kronologija kršćanske ere (za one koji eventualno misle da ju nitko ne osporava, neka prouče hipoteze Heriberta Illiga koje su u posljednje vrijeme posebno popularne u Njemačkoj i Mađarskoj). A da odgovorim na Vaše drugo pitanje – mislim da je glas hrvatske historiografije u europskim, a posebice u svjetskim okvirima izuzetno tih. Rezultat je to, nažalost, pretjerane zatvorenosti hrvatske historiografije u samu sebe i još uvijek rijetko publiciranje na stranim jezicima. U tom mi je smislu zanimljivo slušati iskustva i naših studenata kada sudjeluju na raznim međunarodnim seminarima i konferencijama gdje se nerijetko šokiraju

kada budu suočeni sa stajalištima stranih povjesničara o nekim točkama hrvatske povijesti za koje su ranije smatrali da pripadaju u, zapravo vrlo usku skupinu, ranije navedenih aksioma.

Unutar hrvatske historiografije u posljednja dva desetljeća izdano je mnoštvo znanstvenih publikacija na temu hrvatske povijesti. Što smatrate najznačajnijim postignućima nedavne hrvatske historiografije?

Produkcija je u posljednje vrijeme uistinu zavidna i mislim da je to rezultat ne samo posvemašnje digitalizacije (i institucijske, ali i privatne koju istraživači sami rade za građu koja im je potrebna), nego i sada već višedesetljetnog postojanja više odsjeka za povijest diljem Hrvatske. Iako je s jedne strane zbog spomenute informatizacije naoko lakše pratiti sve novosti u našoj (ali i ne samo našoj) struci, zbog već spomenute količine novih radova, povjesničarima koji nerijetko imaju i druge stručne obveze pored znanstvenih, uz najbolju želju, to ipak predstavlja veliku poteškoću. Zbog toga su ozbiljne autorske sinteze nacionalne povijesti, što je možda ponovno kontradiktorno, puno rjeđe nego što su one bile primjerice početkom 20. stoljeća kada su stvarali doajeni hrvatske historiografije poput Klaića i Šišića. Stoga bih kao najznačajnije recentno postignuće hrvatske historiografije nedvojbeno izdvojio sedmosveščanu ediciju *Povijest Hrvata* u nakladi Maticе hrvatske, koja doduše još uvijek nije u cijelosti objavljena, ali sadržavajući radove najrelevantnijih suvremenih hrvatskih povjesničara, zasigurno će u budućnosti biti neizostavna referentna točka i ispitne literature na našim odsjecima povijesti, ali i u znanstveno-stručnom pogledu.

Koja područja hrvatske povijesti smatrate da bi trebalo detaljnije istražiti?

Regionalno promatrajući, čini mi se da je unatoč hvalevrijednim višegodišnjim naporima prvenstveno Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskoga instituta za povijest u Slavonskom Brodu i njegove perjanice *Scrinije Slavonice*, upravo prostor istočne Hrvatske i dalje najmanje poznat i najmanje proučavan. Primorski, dalmatinski i istarski krajevi s jedne strane imaju i bogatije sačuvane povijesne izvore od naših, ali je i interes širi, usuđujem se reći da je i veći međunarodni interes za te krajeve, jer svake godine nezanemariv broj radova o našim primorskim krajevima biva objavljivan na talijanskom, engleskom i njemačkom jeziku (da nabrojim samo neke), dok se poviješću prostora današnjih pet slavonskih županija bave osim hrvatskih u pravilu samo još mađarski povjesničari, a i oni relativno malo i to ponajviše starijim povijesnim razdobljima. Promatrajući pak teorijsko-metodološki, čini mi se da kod većine još uvijek prevladava tradicionalan pristup, nasuprot onome kako se već niz godina radi vani, primjerice u Njemačkoj, a u što izvrstan uvid daje u nas nedavno prevedena knjiga *Rani novi vijek* Anette Völker-Rasor.

Na koje izazove nailaze hrvatski historiografi koji pišu o hrvatskoj povijesti?

Ovisno o kojemu je razdoblju i kojoj tematici riječ. Govoreći o srednjovjekovnom i ranonovovjekovnom razdoblju, prvenstvena je svakako jezična barijera, i prema rangu važnosti znanja jezika na prvom mjestu nedvojbeno stoji latinski, zatim mađarski, pa njemački. Nadalje, svaki bi dobar medijevist trebao izvršno poznavati latinsku paleografiju. Usto, nakon što povjesničar iščita svoj izvor, tek mu tada slijedi njegova interpretacija i kontekstualizacija, a idealno bi bilo i nešto inovativniji teorijsko-metodološki pristup od tradicionalnoga.

Kao znanstvenik čiji je primarni interes srednjovjekovna, odnosno ranonovovjekovna povijest istočnih krajeva Hrvatske, s obzirom na broj dosad obavljenih istraživanja, što smatrate problemom: nedostatak izvora, interesa povjesničara ili pak nešto treće?

Mislim da ste dobro identificirali naša dva najveća problema. Uz već one spomenute u odgovoru na Vaše ranije pitanje, naveo bih i puno veći angažman i trud koji medijevist i ranonovovjekovac mora uložiti već samo da bi iščitao, a možda i transkribirao i preveo svoj izvor nego što to moraju povjesničari moderne i suvremene povijesti. Nažalost, kako mi se čini, naš sustav obrazovanja, od osnovnoškolske razine na više, sve više snižava kriterije

i danas je iznimka povjesničar koji zna latinski jezik, a da ne govorimo o nekakvom idealnom povjesničaru koji bi latinski mogao ne samo prevoditi uz pomoć rječnika i gramatike, nego ga čitati i simultano razumjeti. Instant-uspjeh u našoj znanstvenoj grani nemoguć je, kvalitetne radove možete stvoriti jedino dugogodišnjim sustavnim, savjesnim i pedantnim radom.

Je li rješenje, kad već hrvatska produkcija nije usmjerena, prevoditi kapitalna djela mađarske historiografije na hrvatski jezik te na taj način potaknuti interes hrvatskih istraživača?

Mađarski povjesničari puno više prate hrvatsku znanstvenu produkciju nego što je slučaj obrnuto. Vraća nas to ponovno na više puta spomenutu kontradiktornost, jer nijedan ozbiljan hrvatski povjesničar ne može poreći isprepletenost hrvatske i mađarske povijesti od srednjega vijeka do 20. stoljeća, a opet relativno ih malo konzultira zaključke kolega s one strane Drave. Na zajedničkim konferencijama nerijetko se zna dogoditi situacija u kojoj mađarski kolege znaju reći „ali to je kod nas već odavno dokazana (hipo)teza“. Vjerujem da hrvatska historiografija prijevodima s mađarskog jezika može samo profitirati i uštedjeti si mnogo nepotrebnoga truda – da kolokvijalno ne kažem „otkrivanja tople vode.“

Kao voditelj Odsjeka za povijest, planirate li uvesti u programe preddiplomskog i diplomskog studija povijesti posebne kolegije koji bi poticali historiografsku djelatnost studenata?

Dva kolegija koja bih posebno istaknuo kao, nadam se, poticajna za historiografske ambicije naših studenata jesu „Mikrohistorija i lokalna povijest“. U njemu će studenti trebati odabrati ili mikrohistorijsku temu (događaj, osobu, lokalitet, predmet, ideju) s bilo kojeg područja Europe ili svijeta i o njoj napraviti manje istraživanje ili pak odabrati neku lokalnu temu područja po izboru (sela, grada, općine), naravno, u oba slučaja u razdoblju srednjega i/ili ranoga novog vijeka. Drugi je pak kolegij „Srednjovjekovna povijest i kreativne industrije“ na koji me potaknuo jedan članak kolege iz SAD-a koji je slično već prije desetak godina implementirao u okviru svoje nastave povijesti. Studenti će, naime, dobiti za zadatak odabrati računalnu igru s tematikom srednjega vijeka (strategiju u realnom vremenu ili na poteze, RPG iz prve osobe te iz treće osobe ili pak neku treću vrstu) u kojoj će trebati provesti određen broj sati i zatim iskustva iz računalne igre usporediti sa znanjima koja su stekli iz literature i s predavanja. Po istom principu će studenti moći odabrati i filmsko djelo ili pak neki povijesni roman, ako izrazito zaziru od suvremenih tehnologija. Kreativne industrije koje se temelje na srednjem vijeku (i općenito na povijesti) odavno su

izuzetno profitabilne djelatnosti u svijetu. Dakle, neki od naših najboljih studenata ne moraju raditi ni u nastavi ni u znanosti, imaju cijeli spektar mogućih zanimanja koja će u budućnosti postajati samo potrebna. Nažalost, mi im na odsjeku možemo samo odškrinuti vrata k tom putu, još uvijek će oni jako velik dio puta morati proći sami. No, na koncu, tako je to i u znanosti, pa i u nastavi.

Nedavno ste objavili knjigu *Mađari istočne Slavonije od 1702. do 1831.*, planirate li u budućnosti objaviti knjigu koja se bavi poviješću Mađara na području Hrvatske u nekom drugom razdoblju, možda srednjem vijeku?

Naravno, to je jedan od projekata na kojem trenutno radim, no kako stalno dolazim do novih spoznaja, stalno odgađam dovršetak te knjige. Zastarjela teza koja nikako da se napusti, posebice iz osnovnoškolskih i srednjoškolskih udžbenika, a time i nastave, jest ona o tobožnjoj sustavnoj mađarizaciji Hrvatske. O njoj u srednjovjekovnom i ranonovovjekovom razdoblju ne može biti govora (posebice jer je tada riječ i o prednacionalnim razdobljima), dapače, u više su navrata u 18. stoljeću hrvatski staleži i Sabor tražili od habsburškoga dvora protjerivanje ionako malobrojnog mađarskog stanovništva reformirane vjere iz istočne Slavonije, odnosno Hrvatske. Nadalje, od kraja srednjega vijeka, pa sve do danas sustavno se smanjuje broj Mađara kako u istočnoj Slavoniji, tako i na razini cijele Hrvatske, odnosno događa se njihova asimilacija ili kako pišu mađarski povjesničari njihovo pohrvaćivanje. Čak i od razdoblja 80-tih godina 19. stoljeća i u prvom desetljeću 20. stoljeća kada su iz Mađarske u Slavoniju dolazili snažni kolonizacijski valovi, asimilacija Mađara u hrvatsku naciju

bila je snažnija od mađarskih kolonizatorskih pokušaja. U rijetkim se slučajevima mađarski identitet očuvao već u prvoj generaciji potomaka mađarskih doseljenika. Zanimljivo, ali iznimka od toga slučaja su upravo naselja u kojima su Mađari imali kontinuitet naseljavanja prije Hrvata, odnosno još od srednjega vijeka – poglavito u četirima naseljima istočne Slavonije – Hrastinu, Laslovu, Korođu i Retfalu, ne računajući pritom područje hrvatske Baranje koja je bila sastavnim dijelom uže Mađarske do kraja Prvoga svjetskog rata.

Što biste savjetovali studentima koji žele znanstveno istraživati povijest ovih krajeva Hrvatske?

Naveo bih nekoliko vrlina koje bi trebali imati, a ako ih nemaju – razviti ih: marljivost, savjesnost, upornost, temeljitost i otvorenost.

I za kraj ...

I Odsjek za povijest u cjelini i ja kao trenutni voditelj ponosni smo na naše studente koji već deset godina uspijevaju održati kontinuitet časopisa *Essehist*, ali i što pored brojnih nastavnih obaveza koje im zadajemo uspijevaju biti vrlo aktivni i na izvannastavnom planu. Posebice se zahvaljujem na nizu angažmana studenata koji oni prihvaćaju, prate, pa i vrlo ozbiljno odrađuju prilikom različitih aktivnosti našega Odsjeka, od sudjelovanja na Festivalu znanosti, Kliofestu, raznim promocijama, skupovima i konferencijama. Nadam se da će se ta suradnja u narednom razdoblju i dodatno intenzivirati te da će naši studenti nastaviti biti izvrsni poticatelji svježih ideja i projekata.